

KIL KEÇİSİ (Kara Keçi) ISLAH ÇALIŞMALARINDA UMUT VERİCİ YENİ GELİŞMELER

Doç. Dr. Okan GÜNEY

Ç. Ü. Ziraat Fakültesi

Ülkemizde yetiştirilen kıl keçilerinin sayısal olarak Dünya ülkeleri arasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Türkiye'de yetiştirilen 11 milyon baş kıl keçinin büyük bir bölümü orman içi ve kenarı bölgelerde bulunmakta ve denetimsiz bir sistem içerisinde ormanı tahrip etmektedirler. Bu hayvanlardan elde edilen süt verimi yılda 60-70 kg dolaylarında olup yine yılda bir yavru elde etmek yeterli görülmektedir. İlkel üretim koşullarında, mevcut kalıtsal yapıları itibariyle kıl keçilerinden daha yüksek düzeyde bir verim elde edilmesi mümkün değildir. Kaldı ki çevre şartları diye yorumladığımız yemleme, sağlık, barınak, bakım faktörlerinin iyileştirilmesi (optimizasyonu) durumunda dahi kıl keçilerinden 100 kg dan daha fazla süt elde etmek mümkün olamamaktadır. Daha doğrusu genetik yapıları daha yüksek süt üretmeye elverişli değildir.

Kıl keçilerinin sayısal olarak azaltılması yanında bunların yerini alacak daha az sayıda süt ve döl verimli keçiler geliştirmek, kıl keçi sorununun çözümündeki öneri paketi içerisinde en akılcı yol olarak görülmektedir.

Bu iş nasıl yapılmalıdır? Öncelikle kıl keçilerinin genetik yapılarının iyileştirilmesi ve elde edilecek yeni genetik yapıların çevresel isteklerinin karşılanması gerekmektedir. Kıl keçilerin genetik yapılarının iyileştirilmesi kıl keçiye temel olacak yeni melez tip hayvanların elde edilmesi ile mümkündür. Bu amaçla bugüne kadar genetik ıslah çalışması olarak İsviçre Saanen ve beyaz Alman Asil ırkı ile kıl keçi melezlemeleri yapılmıştır. Bu çalışmaların ne dereceye kadar başarılı olduğu bu makalenin konusu değildir. Ancak burada bir gerçeği vurgulamaktadır yarar bulunmaktadır. Saanen x kıl ve Beyaz Alman Asil ırkı x kıl melezlemelerinde verim

artışı her ne kadar yüksek düzeyde gözlenmişse de çevreye uyum (adaptasyon), hastalıklara direnç, mer'a da yürüme gibi sorunlar her zaman gündemde olmuştur. Bu hususlar göz önünde tutulduğunda kıl keçilerinin ıslahı için diğer bazı alternatiflerin de aranması gerektiği ortaay çıkar. Bu varsayım ile yola çıkan Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü kıl keçilerinin genetiksel yönden geliştirilmesini en iyi biçimde sağlayabilecek yeni bir Avrupa kültür keçi ırkının getirilmesi arayışı içine girmiştir.

Bu amaç için, öncelikle hayvanların çevre koşullarına iyi uyum sağlayabilecek dayanıklı, tırnak yapısı kuvvetli bir ırktan olmasına özen gösterilmiştir. Alman bilim adamları ile yapılan görüşmeler sonucu bu ırkın "Alman Alaca Keçi" (Deutsche Bunte Edelziege veya German Fawn Goat) ırkı olmasına karar verilmiştir.

İthalatı Türkiye'ye (Adana'ya) 1983 yılında yapılan Alman Alaca tekeleri (Alpin kökenli) geçen 4 yıl içerisinde Ziraat Fakültesi Araştırma Uygulama Çiftliği koşullarında çevreye uyum (adaptasyon) konusunda önemli bir sorun göstermemişlerdir. Gerek sıcağa, gerekse yetiştirme hastalıklarına karşı yüksek bir direnç gösteren ırkın bu süreç içerisinde kıl keçileri ile birinci kuşak melez dölleri (F₁), başka bir ifade ile Alman Alaca tekelerinin kıl keçilerinden doğma kızları elde edilmiştir. Süt ve döl üretimi sağlamak amacı ile elde tutulan birinci kuşak döllerin yerini ileride ikinci kuşak dölleri (G₁) alacak ve melez hayvanların üretim düzeyleri bir miktar daha artacaktır. Birinci kuşak (F₁) dölleri 1987 yıllarındaki süt verimleri 300 kg'ın üzerindedir. (halen sağım devam etmektedir.) Bu değer ortalama günde 1.5 kg süte tekabül etmektedir. En fazla ise günlük olarak 3 kg'a çıkabilmektedir. Saf yerli kıl keçilerinin verdiği süt ise bu dönemde 70-80 kg'ı geçmemiştir. Başka bir ifade ile melez kuşak saf kıl keçilerine göre yaklaşık 4 kat daha fazla süt vermiştir. Projenin bu aşamasında kesin çizgilerle bir genelleme yapmak doğru değildir. Ancak süt üretimi bakımından tartı yolu ile (objektif olarak) elde edilen ilk Bulgular Alman Alaca keçi ırkının üstün özelliklerini mevcut koşullarımızda melez dölleri yüksek düzeyde yansıttığını söyleyebiliriz.

Diğer taraftan Alman Alaca Keçi ırkı ile kıl keçisi melezlerinin et üretimi bakımından potansiyel düzeylerini sap-

tamak için Fakültemizde besi denemeleri yapılmaktadır. Bu amaçla yapılan ilk denemede, 2 aylık (sütten kesilmiş) birinci kuşak oğlaklar aynı çağdaki saf kıl keçisi erkek oğlakları ile besi denemesine alınmıştır. Bu denemede her iki grup, kesif yemi (Sanayi yemini) serbest olarak yiyebildiği kadar yemişlerdir. Ayrıca hayvanlara günde 300 gr kuru ot verilmiştir. Denemede 18 kg canlı ağırlıkta besiyeye alınan erkek melez oğlaklar 56 günlük besi devresi sonunda 30.0 kg'a erişmişlerdir. Başka bir ifade ile süre içerisinde 12.0 kg'a yakın canlı ağırlık kazanmışlardır. Bunun anlamı bu hayvanların günlük canlı ağırlık kazançları 210 gr dolaylarındadır.

Yetiştiricilerin yukarıdaki sistem içerisinde yapacakları besilerle (kuzular dahil) daha yüksek kazanç sağlayacakları bugüne kadar elde edilen rakamsal değerlerden anlaşılmaktadır.

Bu tip uygulama ile, yani sütten kesilmiş 2 aylık oğlakların besiyeye alınması ile keçi etindeki istenmeyen koku da ortaya çıkmamaktadır. Kaldı ki karkastaki et miktarı % 50 nin üzerinde olmakta ve etteki mozayikleşme, yani kasarası yağ artmaktadır.

SONUÇ:

Ülkemizdeki keçi popülasyonunun büyük bir kesitini oluşturan kıl keçilerinin ekonomik ve doğayı tahrip yönünden yarattıkları sorunların çözümü konusunda bugüne kadar değişik öneriler ortaya atılmış, bunlar kısmen gerçekleşmiş kısmen yüzeyde kalmıştır. Öneriler ne olursa olsun bizim çalışma konularımız itibari ile kıl keçi sayısının azaltılıp yerine bu hayvanlardan 6-7 kat daha fazla süt veren keçi tiplerinin ikame edilmesi gerçeği önem taşımaktadır. Bu çevrede genetik ıslah stratejisi olarak melezlemeden başka bir seçeneğin olmadığını burada bir kez daha vurgulamak yerinde olacaktır. Melezlemelerde kullanılacak olan ıslah edici Avrupa Kültür keçi ırkları arasında, Alman Alaca ırkının gerek çevreye uyum, gerekse verim artışı bakımından iddialı olabileceği tarafımızdan elde edilen ilk bulgulardan anlaşılmaktadır. Projenin bundan sonraki aşamalarında elde edilecek verilerin değerlendirilmesi ile daha kesin yargılara varılabilecektir.